

”Bara framtiden kan visa om vi gör det här rätt”

Att göra vardag av den svenska strategin

”Only the future will tell us if we’re doing this right”. Doing everyday life of the Swedish strategy

The purpose of this article is to study how people make sense of the ”Swedish strategy” in dealing with the Covid-19 pandemic as well as how they implement this strategy in their everyday life. The article is based on an interview study with eight people living in Stockholm and the interviews were all performed during the initial phase of the pandemic (April–May 2020). Theoretically, this article takes its point of departure in a sociological interest for how people make sense of uncertainty, here exemplified by everyday life during the Covid-19 pandemic. The results show that the interviewees support the Swedish strategy and its scientific ground at the same time as they experience uncertainty in how this strategy should be transformed into everyday practices. This ambivalence can be understood in relation to Beck’s ”risk society” and his thesis about human’s paradoxical approach to science and risk experts as well as in relation to Tulloch and Lupton’s sociocultural perspective on risk and everyday life.

Keywords: Covid-19, sense making, everyday life, risk society, uncertainty

DEN SVENSKA STRATEGIN för att hantera och begränsa spridningen av covid-19 har fått stor uppmärksamhet, inte minst i internationell politik och media. Under pandemins inledande skede, när stora delar av Europa stängde ner, var svenska myndigheters ambition att begränsa antalet verksamheter som stängdes ner och i större utsträckning förlita sig på att människor frivilligt följde de rekommendationer som gavs. Det innebär dock inte att vardagslivet i Sverige har fortlöpt som vanligt, även här har människors liv och vardag påverkats av pandemin. Många har förlorat sina jobb, tillfälligt eller permanent, många har varit sjuka eller haft anhöriga som har varit det. Inte minst har rekommendationerna om social distansering påverkat människors vardagsliv och sociala relationer.

Flera riskforskare har sedan tidigare belyst hur risk är inbäddat i människors vardagsliv (se t.ex. Lupton & Tulloch 2001, 2002; Zinn 2008; Wall & Olofsson 2008; Henwood, Pidgeon, Sparre m.fl. 2009; Heidenstrøm & Kvarnlöf 2018; Kvarnlöf &

Wall 2020). Coronapandemin skapar utmaningar i vardagslivet på nya och unika sätt, från den ena dagen till den andra var det inte längre möjligt att ta bussen till jobbet eller att besöka vänner och familj. Med utgångspunkt i coronapandemin blir det ovanligt tydligt hur risk och vardagsliv är tätt sammanflätade med varandra. Vad händer när risk på ett så påtagligt vis orsakar ett avbrott i vardagens rutiner? Hur skapar människor mening kring sådana avbrott? Syftet med den här artikeln är att studera hur människor skapar mening kring den ”svenska strategin” för att hantera coronapandemin, samt hur de omsätter denna strategi i vardagliga praktiker. Detta är processer som till stor del präglas av olika slags osäkerheter: osäkerheter om vad den svenska strategin egentligen innebär och hur vi bäst omsätter den i praktik, osäkerhet om hur länge denna nya vardag skall pågå och vilka konsekvenser som kommer ur pandemin. Att skapa mening kring den svenska strategin handlar med andra ord till stor del om att hantera olika slags osäkerheter.

Människors meningsskapande och hanterande av osäkerhet är centralt i både Ulrich Becks (2000[1986]) och Anthony Giddens (1999[1991]) teorier om risksamhället och det reflexiva jaget. Enligt Beck karaktäriseras inte bara människans samtida varande i risksamhället av olika slags osäkerheter, även föreställningar om framtiden karaktäriseras av ett slags biografisk osäkerhet där den framtid som tidigare varit förutbestämd och utstakad har blivit allt svårare för oss att förutspå. Tulloch och Lupton (2003) har, delvis utifrån en kritik mot Becks risksamhälle, utvecklat begreppet riskbiografier och understryker därigenom att människor till stor del skapar mening kring risker och osäkerheter genom att relatera dem till sina *personliga* biografier. Tulloch och Luptons sociokulturella perspektiv på risk gör det möjligt att belysa hur människors riskuppfattningar inte bara är subjektiva och socialt konstruerade utan även beroende av olika sociala och historiska kontexter. Följande artikel tar sin teoretiska utgångspunkt i ett risksociologiskt intresse för hur människor skapar mening kring osäkerheter, här exemplifierat genom en vardag präglad av coronapandemin och den svenska strategin för att hantera denna.

Den svenska strategin: en kontextualisering av coronavardagen

I internationella jämförelser har den svenska strategin¹ för att hantera och begränsa smittspridningen av covid-19 liknats vid en mjuk nedstängning. I stället för att tillämpa en total nedstängning så har den svenska strategin betonat individens ansvar att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Dessa rekommendationer riktar sig direkt till individen med råd om att stanna hemma vid symtom, arbeta hemifrån om möjligt, begränsa sina sociala kontakter, undvika onödiga resor, hålla lämpligt

---

1 När det gäller termen ”den svenska strategin” så kan det vara värt att notera att det här är ett begrepp som är omdiskuterat och framför allt har använts i medierapportering och folkmun. I en utfrågning i konstitutionsutskottet under våren 2021 hävdade bland annat socialminister Lena Hallengren att det aldrig har funnits någon formell svensk strategi (se t.ex. <https://www.svd.se/ku-maraton-for-hallengren-i-ku>)

avstånd till andra människor och inte minst: att tvätta händerna regelbundet. Denna strategi, med sitt fokus på rekommendationer snarare än restriktioner har, åtminstone inledningsvis, haft ett starkt stöd hos Sveriges befolkning (se till exempel SIFO 2020). Den svenska strategin återspeglar hur svenska myndigheter traditionellt sett har uppmuntrat sina medborgare att genom självstyrning vidta krisförebyggande åtgärder i sina privatliv (Giritli Nygren & Olofsson 2020; Kvarnlöf & Montelius 2020a), från kalla krigets informationsbroschyr ”Om kriget kommer” till dagens hemberedskapskampanjer. Förväntningar på individers ansvarstagande i krissituationer motiveras ofta utifrån en föreställning om ett slags krisberedskapens samhällskontrakt, där samhällets krishanteringsförmåga beskrivs som beroende av väl förberedda och ansvarstagande medborgare (Enander 2016; se även Kvarnlöf & Montelius 2020b). Genom att dessa väl förberedda och ansvarstagande medborgare tar ansvar för sin egen situation kan samhällets krishantering i stället fokusera vid de mer omfattande konsekvenserna av allvarliga krissituationer. Förutom att dessa föreställningar om krisförberedda och ansvarstagande medborgare har blivit kritiserade för att i alltför hög grad förskjuta ansvaret för krisberedskap från myndigheter till medborgare så har de också kritiserats för att reproducera en allt för homogen bild av vad det innebär att vara medborgare. Så som dessa förberedda och ansvarstagande medborgare framställs i policys och informationskampanjer så reproduceras samtidigt ideal om genus, funktionalitet, handlingskraft och ekonomiska resurser (Kvarnlöf & Montelius 2020b).

Den 8–13 maj genomförde undersökningsföretaget Attityd, på uppdrag av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), en enkätundersökning med syfte att undersöka om coronapandemin hade förändrat människors syn på hemberedskap och det egna ansvaret vid kriser. I undersökningen presenteras den svenska strategin på följande sätt:

Den svenska strategin för hantering av coronakrisen är bland annat att inte stänga ner all verksamhet i samhället och samtidigt ge tydliga uppmaningar till allmänheten att alla har ett ansvar för att bidra till att minska smittspridningen. Exempelvis uppmanas allmänheten att inte besöka äldre, jobba hemifrån, hålla avstånd, inte resa och avstå från olika sammankomster, med mera (MSB 2020: publikationen saknar sidnumrering).

Mot bakgrund av den här beskrivningen uppger 84 procent av de tillfrågade att allmänheten har ålagts ett rimligt ansvar för att minska smittspridningen av covid-19. 55 procent av de tillfrågade uppskattar dessutom att de, som en konsekvens av coronapandemin, blivit mer *mentalt* förberedda för framtida kriser. 33 procent uppger att de är mer praktiskt förberedda (MSB 2020). Coronapandemin tycks alltså aktualisera en mental, snarare än praktisk eller materiell, beredskap.

När det kom till frågorna om hemberedskap så uppgav en (knapp) majoritet om 54 procent att de *inte* hade reflekterat kring sin hemberedskap under den rådande pandemin. 24 procent uppgav att de hade handlat något mer än normalt under coronakrisen, framför allt för att stärka hemberedskapen och klara hushållet en tid framåt

om samhällets tjänster skulle slås ut. I undersökningen (MSB 2020) ställdes även frågan: ”I vilken grad har din förståelse för hur samhällskriser påverkar din vardag förändrats?” 65 procent uppgav att deras förståelse för hur kriser påverkar vardagen hade förändrats, i ganska eller mycket stor grad. Här angav de tillfrågade bland annat att de hade fått en ökad insikt om kriser och dess konsekvenser, att begränsningar i vardagen hade blivit uppenbara samt att vikten av att var och en tar eget ansvar (till exempel genom en egen beredskap) hade blivit tydlig. Den här artikeln relaterar till undersökningens sistnämnda frågeställning genom att, med utgångspunkt i åtta intervjupersoners berättelser, belysa hur människor i Stockholm skapar mening kring, och gör vardag av, den svenska strategin.

Teoretiska utgångspunkter: Risksamhället och vardagens osäkerheter

Sociologer har både teoretiskt (Giddens 1999[1991]; Beck 2000[1986]; Tulloch & Lupton 2003) och empiriskt (Lupton & Tulloch 2001, 2002; Zinn 2008) argumenterat för att risk har blivit en central del av allas våra liv. Våra ”val” i termer av utbildning, matvanor, resvanor eller vart och hur vi ”väljer” att bosätta oss har mer eller mindre kommit att bli ett beräkande av osäkerheter och risker. Risk är med andra ord inte bara en del av våra liv, det är en del av vilka vi är. Hur vi skapar mening kring och hanterar olika risker och osäkerheter behöver förstås i relation till våra positioner, vår historia och hur vi lever våra liv.

Risk och vardagsliv har nästintill utvecklats till ett eget forskningsfält (se till exempel Lupton & Tulloch 2001, 2002; Tulloch & Lupton 2003; Zinn 2008; Heidenstrøm & Kvarnlöf 2018; Brown, Moerman & Bröer 2019; Henwood 2019; Kvarnlöf & Wall 2020), där sammanflätningen mellan risk och vardagsliv har belysts på olika sätt. Denna sammanflätning kan sammanfattas som att hur vi uppfattar och upplever risker påverkar våra vardagsliv, på samma sätt som våra vardagliga rutiner och erfarenheter påverkar hur vi uppfattar olika slags risker. Forskningsfältet kring risk och vardagsliv, liksom riskforskningen i allmänhet, har länge brottats med rigida dikotomiseringar mellan rationellt och irrationellt beteende i relation till risker och kriser, där allmänhetens strategier för att hantera risk och osäkerhet traditionellt sett har kategoriserats som irrationellt samtidigt som experterna har fått representera det rationella (se Zinn 2008 för en utvecklad diskussion kring denna dikotomisering). Här argumenterar bland annat Zinn (2008) för att allmänhetens förhållningssätt till risk och osäkerhet bäst förstås som ett slags mittemellan-strategi: varken fullt ut rationell eller irrationell, utan snarare bestående av en blandning av emotioner, tillit och intuition.

Forskning kring människors meningsskapande av risk och osäkerhet har många gånger skilt på expertkunskap och allmänhetens förhållningssätt till risker och osäkerhet. Detta har motiverats utifrån argument som att det är två skilda ting, där allmänhetens förhållningssätt till risker och osäkerheter skiljer sig från experters definitioner och instrumentella hantering av risker (se t.ex. Lupton & Tulloch 2002; Tulloch & Lupton 2003; Zinn 2008). Studier som lutar sig mot en sådan ansats innehåller

ofta en kritik av Becks antaganden om att risksamhället genomsyras och domineras av just experters riskdefinitioner. Men samtidigt utgår Becks (2000[1986]) teori om risksamhället från att denna expertkunskap inte per automatik och orefleterat accepteras och följs av allmänheten, vilket bland annat Zinn (2016) understryker. Det individualiserade och *reflexiva* jaget beskrivs av både Beck och Giddens som ett jag som förhåller sig just reflexivt till experters riskdefinitioner, genom att antingen acceptera, ifrågasätta eller omvärdera dessa. Detta innebär att det finns mer osäkerhet än någonsin tidigare samtidigt som det är långt ifrån givet att människor litar på experternas riskdefinitioner. När vi ska försöka förstå hur människor skapar mening kring den osäkerhet som karaktäriserar coronapandemins vardag, och den strategi vi alla ombeds att följa, så blir det omöjligt att helt bortse från experters riskbedömningar. Den svenska strategin belyser på ett tydligt sätt hur även allmänhetens meningsskapande kring risker och osäkerheter är beroende, eller åtminstone påverkade, av experters riskbedömningar, råd och rekommendationer.

Becks betoning av expertkunskaper måste också förstås i relation till den typ av risker som han menar karaktäriserar risksamhället. Här beskriver han (Beck 2000[1986]:39–49) risksamhällets *moderniseringsrisker* som risker orsakade av modernitetens egna framväxt och överproduktion. Då många av dessa nya risker, såsom radioaktivt avfall eller kontaminerade livsmedel, är svåra eller rentav omöjliga för oss människor att varsebli så blir vi beroende av vetenskapliga förklaringar och verktyg för att kunna upptäcka och förstå dem. Allmänheten blir med andra ord beroende av vetenskapens och experternas förklaringsmodeller men även av deras slutsatser, misstag och kontroverser kring riskernas konsekvenser. Detta, menar Beck, skapar en stor osäkerhet och otrygghet hos människan i risksamhället.

Trots, eller kanske snarare på grund av, detta beroende av vetenskapliga förklaringar menar Beck (2000[1986]:100ff.) att allmänhetens riskmedvetenhet framför allt grundar sig i en kritik och ett ifrågasättande av experter och vetenskap. Men, understryker Beck själv, detta är en kritik som är paradoxal: kritiken i sig förutsätter en *tro* på vetenskapen. För att vi överhuvudtaget ska uppfatta risker som risker krävs det att vetenskapen serverar oss med fakta och orsakssamband som gör sådana riskdefinitioner möjliga. ”Därmed är riskmedvetenheten varken en traditionell eller en lekmannamässig medvetenhet, utan är i huvudsak vetenskapligt bestämd och orienterad”, menar Beck (2000[1986]:100) vidare.

Utän tvekan kan Beck här kritiseras för att överbetona människors rationalitet och negligera subjektiva och kulturella tolkningar av risk (se t.ex. Tulloch & Lupton 2003 för en sådan kritik). Samtidigt belyser citatet ovan riskuppfattningarnas komplexitet på ett förtjänstfullt sätt: allmänhetens riskmedvetenhet bygger på både tilltro till och ifrågasättande av experters riskdefinitioner. Det är i spänningsfältet mellan tilltro och ifrågasättande (Beck 2000[1986]) samt irrationalitet och rationalitet (Zinn 2008) som det blir möjligt att söka förklaringar till *hur* människor skapar mening i en vardag karaktäriserad av osäkerhet.

Att skapa mening kring risker och osäkerheter

Även om både Giddens (1999[1991]) och Beck (2000[1986]) på ett förtjänstfullt sätt skisserat risksamhällets konturer och vad det innebär att vara människa i detta samhälle så har dessa generella teorier också kritiserats för att vara överdrivet generaliserande och svepande (se t.ex. Elliot 2002; Tulloch & Lupton 2003; Mythen 2005). Till exempel kritiseras Beck för att överbetona människans rationalitet och individualitet. Bilden av den reflexiva individen som en slags idealtyp som ständigt och kompromisslöst undviker risk blir alldeles förenklad, menar bland annat Tulloch och Lupton (2003).

Denna kritik fångar det faktum att teorierna är svåra att applicera i analysen av människors meningsskapande av risk. Dels handlar det om en skillnad i analysnivå, där Becks och Giddens teorier brukar beskrivas som makroteorier, dels handlar det om deras brister i att belysa människors komplexitet, inte minst med avseende på genus, klass och etnicitet, samt vilken betydelse dessa former av stratifiering får för hur människor skapar mening kring olika risker. För att förstå och analysera människors meningsskapande kring risk och osäkerhet framstår Tulloch och Luptons (2003) sociokulturella perspektiv på risk som ett bättre alternativ.

Till skillnad från Beck menar Tulloch och Lupton (2003) att människor skapar mening kring risk på en rad olika sätt, vilka är svåra att sammanfatta i en modell eller en specifik teori. De understryker också att människor inte nödvändigtvis eller hela tiden är riskundvikande, människor kan även utsätta sig för olika slags risker – på ett högst medvetet sätt. Vidare understryker Tulloch och Lupton (2003) riskers sociala och kulturella kontext: uppfattningar om risk skapas i en samhällelig kontext och människor emellan. Här beskrivs människors meningsskapande kring risk som dynamiskt och kontextuellt, som föränderligt och beroende av rumsliga och tidsmässiga sammanhang: det vill säga var och när vi konfronteras med olika risker. Det här innebär till exempel att hur vi uppfattar olika risker kan variera över tid och var i livet vi befinner oss, samt i relation till var vi befinner oss rent geografiskt, eftersom risk kan knytas till specifika platser.

Av central betydelse för Tulloch och Luptons (2003) sociokulturella perspektiv på risk är även det faktum att människor skapar mening kring risk genom att relatera riskerna till sig själva och andra. Vad människor definierar som en risk är inte bara sådant som de anser kan drabba dem själva, de definierar också risker utifrån vad de upplever som riskfyllt för andra. Det kan till exempel handla om att en förälder uppfattar narkotika eller kriminalitet som sannolika och betydelsefulla risker utifrån en föreställning om att det är någonting som skulle kunna drabba deras barn, men det kan även handla om att vi skapar mening kring risker utifrån hur de skulle kunna drabba ett slags anonyma andra: till exempel hur riskgrupper skulle kunna drabbas av covid-19. Att vi skapar mening kring risk med andra i åtanke kan beskrivas som ett uttryck för solidaritet och att våra riskuppfattningar trots allt inte är så individualiserade som bland annat Beck hävdar. Att vi skapar mening kring risk med andra i åtanke kan dock likaväl slå i en motsatt riktning: där risker associeras med ett slags riskfylld och icke-önskvärd andre (Lupton 2013).

På en kollektiv nivå kan distinktionen mellan hur vi förstår risker som vi själva och andra utsätts för förstås som ett uttryck för att människor skapar förståelse för risker

utifrån en föreställning om ett vi och ett dem (Tulloch & Lupton 2003; Wall & Olofsson 2008). Detta vi och dem kan såklart knytas till flera olika kollektiva identiteter såsom *vi* tjejer eller *vi* ungdomar (Wall & Olofsson 2008) men även, och ofta, till geografisk tillhörighet (Tulloch & Lupton 2003; Wall & Olofsson 2008). I sina studier av människors riskuppfattningar identifierar Tulloch och Lupton (2003, Lupton & Tulloch 2001, 2002) inte bara skillnader i människors riskuppfattningar utifrån om de bor i en australiensisk storstad eller i en brittisk småstad, de visar framför allt hur människors riskuppfattningar färgas av identiteter och livsvillkor som är kopplade till dessa olika platser. I den här artikeln blir distinktionen mellan vi och dem aktuell dels i relation till intervjupersonernas identiteter som stockholmare eller storstadsbor, men också i relation till en nationell identitet och en uppslutning bakom den *svenska* strategin.

Metod

Den här texten har skrivits inom ramen för ett forskningsprojekt om människors krisberedskap i hemmet ("Hushållsberedskap i samhällssäkerhetsdiskurser och vardagens praktiker", finansierat av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap). Våren 2017 till och med våren 2018 genomförde jag intervjuer med människor i Jämtlands och Stockholms län med syfte att studera deras riskuppfattningar och syn på krisberedskap i hemmet. Intervjuerna visade att hemberedskapens praktik många gånger var oreflekterad. Snarare än att vara ett uttryck för planering och förberedelser så tycks den krisberedskap som finns i många hem vara en slags förlängning av vardagens praktiker och av upplevelser av att till exempel leva på landsbygden med bristfällig el- och kommunikationsinfrastruktur (Heidenstrøm & Kvarnlöf 2018; Kvarnlöf & Wall 2020).

Under våren 2020 väcktes intresset hos mig att åter ta kontakt med mina intervjupersoner för att undersöka om coronapandemin och restriktionerna under den hade påverkat intervjupersonernas syn på behovet av hemberedskap. Jag var nu framför allt intresserad av att belysa coronavardagen ur ett urbant perspektiv: dels utifrån en föreställning om att vardagen skiljer sig åt mellan storstad och landsbygd, dels utifrån en föreställning om att skillnaderna i vardagen till följd av covid-19 var mer påtagliga i just storstaden.

Under april–maj 2020 genomfördes telefonintervjuer med åtta av mina tidigare intervjupersoner från Stockholm. Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas ordagrant. Analysen av intervjuerna har präglats av en induktiv ansats med en inledande tematisk och empirinära analys som jag sedan har sökt teoretiska förklaringar till. I läsningen av analysen är det även viktigt att ha i åtanke att intervjuerna genomfördes under pandemins inledande skede (april–maj 2020). Det här var en period när såväl smittspridning som dödstal var höga och rekommendationerna om hemarbete och social distansering var relativt nya.

Min metodologiska utgångspunkt är den narrativa forskningsintervjun (Mishler 1986; Ricœur 1988), där intervjupersonernas egna berättelser och upplevelser sätts i centrum för både själva intervjun och analysen. Intervjuerna utgick från tre frågeställningar kring vilka jag ville få intervjupersonerna att berätta så mycket som möjligt:

- Har din vardag förändrats till följd av corona (i så fall på vilka sätt)?
- Har behovet av hemberedskap aktualiserats på något vis till följd av corona (i så fall på vilka sätt)?
- Vad tycker du om den svenska strategin?

Med den första frågan ville jag fånga intervjupersonernas subjektiva upplevelser av att leva sina liv i ett Stockholm präglad av den pågående pandemin. Med den andra frågan ville jag möjliggöra jämförande analyser mellan intervjupersonernas tidigare reflektioner kring hemberedskap och huruvida dessa hade förändrats till följd av pandemin. Jag hade dessutom ett intresse av att relatera intervjupersonernas subjektiva upplevelser av coronavardagen till en samhällspolitisk kontext och de restriktioner som eventuellt hade förändrat deras vardag. Därför avslutade jag intervjuerna med att fråga intervjupersonerna vad de tyckte om den svenska strategin. Denna sista fråga erbjöd särskilt intressanta svar som väl belyste svårigheterna med att navigera i en coronavardag i enlighet med den svenska strategin. I betydligt mindre utsträckning kom intervjuerna att handla om just hemberedskap. Perioden med tomma hyllor i matbutikerna var trots allt relativt kort och övergående. Ganska snart under pandemin stod det också klart att vi inte skulle komma att stänga ner matbutikerna i Sverige. Mot bakgrund av framför allt det här beskrev intervjupersonerna det som att de inte hade reflekterat kring hemberedskap i någon större utsträckning. Däremot var det andra saker i deras vardag som hade kommit att bli besvärliga och svåra att hantera. Analysen i den här artikeln kommer framför allt att kretsa kring detta.

Intervjuerna gav mig anledning att fundera kring hur vi som sociologiska risk- och krisforskare kan närma oss coronapandemin samt vilka slags analyser som var möjliga att göra utifrån mitt material. Vi kan, till exempel, välja att studera människors riskuppfattningar av viruset som sådant. Även om riskuppfattningar kopplade till covid-19 förekommer i intervjumaterialet så är det inte det mest centrala och jag hade behövt ställa andra frågor för en sådan studie. Jag närmade mig ursprungligen intervjuerna med ett intresse för huruvida pandemin hade aktualiserat behovet av hemberedskap hos intervjupersonerna. Men inte heller hemberedskap visade sig vara särskilt centralt i intervjuerna. Vad som i stället visade sig vara mest centralt i intervjuerna var intervjupersonernas meningsskapande kring osäkerhet, en osäkerhet som till stor del kretsade kring *hur* de skulle göra den svenska strategin till vardag. I den här texten närmar jag mig därför coronapandemin, och framför allt den urbana coronavardagen, som ett uttryck för osäkerhet.

Intervjuerna

I början av april återupptog jag kontakten med de intervjupersoner jag hade träffat två år tidigare. Jag hörde av mig via e-post eller sms (beroende på hur vi tidigare haft kontakt med varandra) med en förfrågan om att delta i en uppföljningsintervju och informerade då även om att syftet med uppföljningsintervjuerna var att studera om och hur deras syn på hemberedskap hade förändrats till följd av den pågående pandemin. Samtliga åtta personer som jag tog kontakt med tackade ja. Intervjuerna genomfördes

sedan över telefon. Samtliga intervjuer inleddes med att vi tillsammans gick igenom det samtyckesformulär som intervjupersonerna hade skrivit under vid första intervju-tillfället. Jag underströk att kraven på konfidentialitet och möjligheten att när som helst avbryta sitt deltagande i studien gällde även denna uppföljningsintervju samt att intervjun skulle spelas in, transkriberas och förvaras såsom det var beskrivet i samtyckesformuläret. Intervjupersonerna lämnade efter detta sitt muntliga samtycke till att delta i uppföljningsintervjuerna.

En skillnad mot våren 2018 var att intervjuerna nu genomfördes individuellt över telefon. Under våren 2018 genomfördes intervjuerna i intervjupersonernas hem och ofta med flera av hushållets medlemmar närvarande. Antalet intervjupersoner var därför något färre våren 2020 jämfört med 2018. Det finns lite blandade förklaringar till detta: i några fall hade hushållets sammansättning ändrats och intervjupersonerna levde nu ensamma, i andra fall hade övriga hushållsmedlemmar helt enkelt inte möjlighet att delta i uppföljningsintervjun.

Samtliga intervjupersoner bor i förorter med cirka 20 minuters avstånd till centrala Stockholm. Boendeformen är antingen bostadsrätt eller egenägd villa. Intervjupersonerna är mellan 26 och 62 år gamla, tre av dem män och fem av dem kvinnor. Intervjupersonerna beskrivs här kortfattat, med fingerade namn:

Anna: en kvinna i 60-årsåldern, arbetar som egenföretagande sjukgymnast. Anna lever ensam i bostadsrätt.

Ann-Sofie: en kvinna i 60-årsåldern, arbetar på statlig myndighet. Ann-Sofie lever ensam i bostadsrätt.

Christina: en kvinna i 50-årsåldern, arbetar på universitet. Christina bor i en egenägd villa tillsammans med sin partner och ett barn.

Emil: en man i 40-årsåldern, arbetar som egenföretagare inom kommunikation. Emil bor i en egenägd villa tillsammans med sin partner och två barn.

Glenn: en man i 40-årsåldern, arbetar som egenföretagare inom marknadsföring. Glenn bor i en bostadsrätt, varannan vecka tillsammans med sina två barn.

Magdalena: en kvinna i 20-årsåldern, studerar och är föräldraledig. Bor i en egenägd villa tillsammans med sin partner och ett barn.

Maria: en kvinna i 40-årsåldern som arbetar på statlig myndighet. Bor i en bostadsrätt, varannan vecka tillsammans med sina tre barn.

Oliver: en man i 40-årsåldern, arbetar inom kommunal verksamhet. Bor i en bostadsrätt, varannan vecka tillsammans med sina tre barn.

Trots viss variation med avseende på ålder, kön, yrke och familjekonstellationer så kan urvalet av intervjupersoner beskrivas som relativt homogent. De tillhör alla en slags privilegierad medelklass, med möjlighet att till exempel köpa sin egen bostad. Samtliga intervjupersoner är, eller är på väg att bli, högutbildade. Mot bakgrund av den här artikelns syfte så kan det också vara värt att nämna att de flesta intervjupersonerna har en typ av yrke som möjliggör arbete hemifrån. Just det här är ett privilegium som flera av intervjupersonerna är medvetna om, Ann-Sofie beskriver det till exempel med orden:

”Jag tillhör ju då den privilegerade kategorin som kan arbeta hemifrån.” Men inte alla intervjupersoner har denna möjlighet, här sticker framförallt Anna ut som måste fortsätta gå till sitt jobb som sjukgymnast, trots att hon känner ett visst obehag inför detta.

Analys: att göra vardag av den svenska strategin

Analysen inleds med en beskrivning av intervjupersonernas vardag och hur denna har förändrats till följd av coronapandemin. Efter det följer en fördjupning i *hur* intervjupersonerna skapar mening kring denna nya vardag med hjälp av den svenska strategin. Analysen avslutas sedan med att relatera resultaten till artikelns teoretiska ramverk om människors meningsskapande av risk och osäkerhet.

Den nya vardagen

Även om pandemier har en lång historia av att drabba mänskligheten så kan den pågående pandemin, eller kanske snarare det virus som har orsakat den, liknas vid den typ av moderniseringsrisker som Beck (2000[1986]) beskriver som utmärkande för risksamhället. Det är förvisso inte en teknologisk eller genmodifierad risk men det är en risk vars spridning ändå kan beskrivas som orsakad av vårt globaliserade sätt att leva och röra oss. Moderniseringsriskerna karaktäriseras också av att de många gånger är osynliga och att det därför behövs vetenskapliga instrument och förklaringar för att de ska bli synliga och begripliga för oss. Flera av intervjupersonerna beskriver den nya vardagen som just en kamp mot en osynlig fiende och de osäkerheter som är förknippade med detta:

Intervjuare: Vad upplever du som mest utmanande i denna nya vardag?

Ann-Sofie: Mest utmanade är väl att det på många sätt är en osynlig fiende. Man förstår inte riktigt konsekvensen av det.

Jag tycker liksom att det är så frustrerande just att det är så komplext. Detta nya virus som vi knappt vet någonting om. Som förändrar vår vardag fullkomligt. Som kan finnas överallt och ingenstans. Det vet vi ju liksom inte, det går ju inte att ta på. (Oliver)

När det gäller de mer påtagliga förändringarna i vardagen så är den största förändringen i intervjupersonernas vardag att de, med undantag från Anna, nu arbetar hemifrån. Övergången till att arbeta hemifrån, i kombination med Folkhälsomyndighetens rekommendation att undvika kollektivtrafik, har i sin tur påverkat intervjupersonernas rörelsemönster. Vardagen levs nu helt och hållet i de förorter där de har sina hem, resorna till centrum har blivit färre eller undviks helt. I intervjupersonernas berättelser blir det också tydligt hur risken, det vill säga coronaviruset som sådant, associeras med specifika platser (jfr Tulloch & Lupton 2003) som intervjupersonerna nu aktivt undviker. Dels associeras risken till storstaden (Stockholm), dels associeras den till mer specifika platser såsom innerstaden, mataffären och tunnelbanan:

Jag är ju så väldigt glad att vi har vårt eget hus nu. Och vi bor ju en bit utanför stan. I lugn och ro. Och nu håller vi oss här, myser mest. Jag har inte varit inne i city på jag vet inte hur länge. Och jag kan ju inte påstå att jag längtar dit heller, nu när allting är som det är. (Magdalena)

Intervjupersonerna uppger också att deras inköpsvanor har förändrats något. Det kan till exempel handla om att hålla nere sina besök i matbutiken genom att vecko-handla eller att handla under de tider på dygnet då det inte är så mycket folk i butikerna. Flera av intervjupersonerna handlar också åt äldre anhöriga, bekanta eller grannar som tillhör en riskgrupp, vilket illustrerar Tulloch och Luptons (2003) antaganden om att vi förstår risker lika mycket utifrån vår egen, som utifrån andras, situation. Allt det här är dock förändringar som intervjupersonerna tar med ro. Först när vi kommer in på coronavardagens sociala distansering och dess konsekvenser framkommer en viss frustration över att vardagen inte förflyter som vanligt. Emil lyfter fram "det sociala" som den allra största förändringen av och utmaningen med den nya vardagen, både när det gäller vardagliga möten med obekanta människor och umgängen i vänkretsen:

Just det här att man märker att andra liksom håller sig borta och ryggar undan och vänder bort ansiktet när de möter en på stigen. Sådant där som är annorlunda, helt enkelt. Och så träffas man kanske inte lika mycket i stora sammanhang. Det är inga fester. Det är inga liksom sammanslutningar och så. (Emil)

Även Magdalena lyfter fram just det sociala umgänget som den nya vardagens stora omställning:

Det är egentligen inte så stor omställning för oss. Den stora omställningen för oss är ju att man inte kan träffa familj och vänner i samma utsträckning. Och vi har ju familj och släktingar som bor på väldigt nära avstånd som vi i princip har haft daglig kontakt med innan. Det har vi ju liksom fått lägga bort helt och hållet. Den typen av kontakt saknas ju. Och det är ju en stor skillnad mot hur vi brukar ha det. (Magdalena)

Men vardagens förändringar har inte bara varit av ondo. Flera av intervjupersonerna beskriver det som att staden och det sociala livet är annorlunda och mindre stressigt nu. Anna lyfter, i likhet med flera andra intervjupersoner, fram detta som en positiv konsekvens av coronapandemin:

Livet har förändrats. Jag tycker verkligen det. Och en bra sak som har kommit ur allt detta är att samhället är mindre stressat nu. Åtminstone här, där jag bor. Så allt är inte bara negativt. Jag tror att det här kan föra människor samman. Jag tycker att människor är vänligare mot varandra nu också. (Anna)

Genom intervjuerna blir det tydligt hur den nya vardagen framför allt karaktäriseras av osäkerhet och en kamp mot ”en osynlig fiende”. Denna nya vardag präglas även av nya rutiner – inte minst nya rörelsemönster, vilka samtidigt avslöjar föreställningar om riskfyllda och icke-riskfyllda platser.

Att skapa mening med hjälp av den svenska strategin

Att den svenska strategin har inneburit stora förändringar i människors vardag, inte minst när det gäller möjligheter att vistas i det offentliga rummet och till social samvaro med andra människor, blir tydligt i intervjupersonernas berättelser. Det sistnämnda, att inte kunna umgås med nära och kära som man önskar, är inte bara något som intervjupersonerna tycker är särskilt smärtsamt – rekommendationerna om social distansering skapar också utrymme för olika slags tolkningar vilket i sig skapar en osäkerhet kring hur den svenska strategin skall tillämpas i vardagen. Emil tycker att rekommendationerna om social distansering har varit särskilt svåra att följa:

Intervjuare: Vad har varit mest utmanande i din vardag hittills?

Emil: Relationen till andra människor. Hur man ska bete sig runt andra och det faktum att jag inte kan avgöra vem som tillhör riskgrupp och inte. Att en del människor tycker att du är jätteoansvarig, även om du följer rekommendationerna. Bara för att de själva tillhör en riskgrupp. Folk som skriker åt dig i skogen: ”Passera fort, vi ska inte vara nära varandra”.

Särskilt intressant i citatet ovan är hur Emil beskriver sin egen osäkerhet kopplad till rekommendationerna om social distansering. Gör han rätt? Att inte säkert kunna veta om han beter sig korrekt eller vem som tillhör en riskgrupp är frustrerande för Emil. Samtidigt som Emil genom hela intervjun understryker att han följer Folkhälsomyndighetens rekommendationer och att han litar och tror på den svenska strategin så avslutas hans resonemang kring den svenska strategin ofta med ett uttryck av ambivalens och osäkerhet:

Jag är stolt över hur Sverige hanterar den här situationen, och stolt över att vi bor i ett land som förlitar sig på expertis och myndigheter snarare än auktoritära politiker som bara vill visa sig handlingskraftiga. Men återigen, det kan lika gärna gå åt helvete. Bara framtiden kan visa oss om vi gör detta rätt. (Emil)

Den här typen av osäkerhet, eller ambivalens, är karaktäristisk för det empiriska materialet. Alla åtta intervjupersoner uttrycker stöd för den svenska strategin och dess rekommendationer med argumentet att de *hoppas*, men inte nödvändigtvis är övertygade om, att det här är rätt sätt att bemöta pandemin. Emil sammanfattar denna ambivalens med all önskvärd tydlighet när han avslutar resonemanget om sitt stöd för den svenska strategin med orden ”det kan lika gärna gå åt helvete”.

Just tilltron till den svenska strategin används ofta för att legitimera, eller helt enkelt stå ut med, den bitvis besvärliga coronavardagen. Ann-Sofie beskriver en vardag som

har blivit både besvärlig och trist men menar att tilltron till den svenska strategin gör det lättare att stå ut med denna vardag:

Och jag tror att merparten ändå tror, inklusive mig själv, att vi gör rätt. Och det gör väl också att folk är mer villiga att följa restriktionerna. Jag har svårt att se hur det skulle funka om vi skulle bli inlåsta. Att behöva skicka ett sms till en myndighet för att få gå på apoteket. Ja, jag tror att vi gör rätt. Och det gör det lättare. (Ann-Sofie)

I både Emils och Ann-Sofies beskrivningar av den svenska strategin finns spår av en slags nationell stolthet över att *vi* gör detta rätt. Emil säger rakt ut att han är stolt över den svenska strategin och i Ann-Sofies beskrivning finns dels antydning om ett slags nationellt vi, dels gör hon jämförelser mellan den svenska strategin och andra länders sätt att hantera pandemin, med total nedstängning och allt vad det innebär. En sådan internationell jämförelse, där den svenska strategin positioneras (och ofta försvaras) i relation till andra länders strategier finns med i flera intervjupersoners berättelser. Utan tvekan kan detta förstås som ett uttryck för en nationell stolthet, vilket tydligt illustrerar hur risk förstås i relation till nationell identitet och ett nationellt vi (jfr Tulloch & Lupton 2003). Även Glenn försvarar den svenska strategin genom jämförelser med hur andra länder har hanterat situationen:

För det finns skräckexempel på länder som har utnyttjat den här oron och virusutbrottet för att stärka icke-demokratiska demonstrationer. Till exempel i Ungern. Det är fruktansvärt hur utvecklingen har sett ut där. Och i Sverige har man i stället [...]. Eller om man tittar på Danmark eller andra länder där man kanske har tagit en del politiska beslut som har varit grundade i oro och att man ska visa sig handlingskraftig på ett sätt som kanske inte grundar sig i vetenskapen. Utan det är lite populistiskt sådär. Och det tycker jag är jättebra att Sverige inte har gjort. Utan att man har lutat sig mot vetenskapen men att man också har varit öppna och ärliga och sagt att ”ja, men vi vet inte allting här, men vi försöker så gott vi kan. Vi har den här strategin och vi baserar det på den och den statistiken.” Och det tror jag är bra. (Glenn)

I jämförelse med övriga intervjupersoner skiljer sig Anna i sin kritik av den svenska strategin. I intervjun betonar hon återkommande att det inte hade gjort något om myndigheterna hade varit något mer strikta och hon oroas över att den svenska strategin kanske har varit för mjuk:

Jag tror vi hade behövt vara lite mer strikta här. Jag tror det. Men jag har liksom aldrig kritiserat Tegnell eller myndigheterna för man vet ju inte heller. Men det har nog varit lite för slapphänt här, det tror jag. Men det är ju svårt. Vem är det som ska styra? Det är ju inte politikerna heller. Det måste ju byggas på kunskap. (Anna)

Det här bör förstås i relation till att Anna också är den enda intervjupersonen som uttrycker oro för att själv bli smittad och som definierar sig själv som tillhörande en riskgrupp. Mot bakgrund av de andra intervjupersonernas mer avslappnade inställning blir det möjligt att argumentera för att det är människor som *inte* definierar sig själva som tillhörande en riskgrupp som också är privilegierade nog att känna sig bekväma med den svenska strategin. Anna funderar även mycket över hur hon ska tillämpa Folkhälsomyndighetens riktlinjer och rekommendationer på bästa sätt i sin vardag:

Jag tycker det är svårt att följa rekommendationerna. Jag har inte riktigt känt mig säker på hur jag ska bete mig i mataffären till exempel. Först hade jag handskar. Men sedan tänkte jag att jag kommer ju bara att sprida virus vidare med mina handskar, om jag inte byter flera gånger. Så då spritade jag händerna i stället. Och vagnen. Och skippade handskarna. Men jag vet inte riktigt. Det hade varit bra med ännu tydligare information kring sådana vardagliga saker. (Anna)

Citatet från intervjun med Anna belyser på ett träffsäkert sätt svårigheten i att göra vardag av den svenska strategin. Vad innebär det i praktiken att gå till mataffären, hur tillämpas den svenska strategin på bästa sätt väl där? Här finns utan tvekan både ett mått av osäkerhet och utrymme för individuella tolkningar och handlingsmönster.

Sammanfattningsvis blir det här tydligt hur intervjupersonerna förhåller sig till den svenska strategin på såväl en samhällspolitisk nivå, genom att till exempel försvara den i relation till andra länders strategier, som på individnivå, där det till exempel upplevs svårt att veta exakt hur man ska bete sig i mötet med andra människor eller i mataffären. Utan tvekan upplevs den svenska strategin både som ett stöd i vardagen och som en osäkerhet i sig. Jag kommer nu gå vidare i analysen genom att diskutera resultaten i relation till artikelns teoretiska ramverk om meningsskapande kring risk och osäkerhet.

Den svenska strategin: att skapa mening kring osäkerhet

Samtliga intervjupersoner använder sig, på ett eller annat vis, av den svenska strategin för att skapa mening kring de osäkerheter som den nya vardagen för med sig. Paradoxalt nog tycks många av de osäkerheter som intervjupersonerna brottas med, såsom hur man ska bete sig i mötet med andra människor eller i matbutiken, vara kopplade till just den svenska strategin som sådan.

Resultaten ovan illustrerar även svårigheterna med att göra en alltför skarp uppdelning mellan allmänhetens och experters riskdefinitioner, vilket har präglat många studier om människors riskuppfattningar (se till exempel Lupton & Tulloch 2002; Tulloch & Lupton 2003; Alaszewski & Coxon 2009; Henwood, Pidgeon, Sparre m.fl. 2009). Allmänhetens meningsskapande kring risk och osäkerhet måste förstås i relation till experters definitioner av dessa fenomen. Detta innebär *inte* att allmänheten rakt av accepterar experters riskdefinitioner. Tvärtom, de både ifrågasätter och omvärderar sådana definitioner i sina egna riskuppfattningar, vilket det empiriska materialet också visar.

Att intervjupersonerna fäster så stor vikt vid den svenska strategin och också uttrycker sitt stöd för denna (somliga gör det mer än andra) kan beskrivas som ett uttryck för hög tilltro – inte bara till ansvariga myndigheter utan kanske i ännu högre grad till vetenskapen som sådan. I resultaten ovan förklarar flera av intervjupersonerna sitt stöd för den svenska strategin mot bakgrund av deras upplevelser av att den bygger på just vetenskap. Här försvarar till exempel Glenn den svenska, *vetenskapliga*, strategin i relation till vad han beskriver som andra länders populistiska strategier. Anna understryker vidare att ”Det måste ju bygga på kunskap”. Denna idealisering av vetenskapliga förklaringar illustrerar den tilltro till vetenskapen som Beck (2000[1986]) beskriver som karaktäristisk för risksamhället. Vad som är särskilt intressant här är hur denna tilltro till vetenskapen också görs nationell, utan att ta hänsyn till att även andra länders strategier, råd och rekommendationer bygger på vetenskap och forskning. Men det finns även andra exempel där intervjupersonerna, återigen i enlighet med Becks teori om risksamhället, ifrågasätter experternas råd och rekommendationer.

Ifrågasättandet av den svenska strategin handlar i väldigt liten utsträckning om ett ifrågasättande av den svenska strategin som sådan. I viss utsträckning finns en sådan kritik hos Anna som undrar ”om vi inte har varit lite för slapphänta”, men i övrigt uttrycker intervjupersonerna ett starkt stöd för den svenska strategin. Ifrågasättandet handlar i första hand om hur man på bästa sätt ska omsätta den svenska strategin i vardagliga praktiker såsom i mötet med andra människor. Här blir det också tydligt hur en tvekan inför tillämpningen av den svenska strategin leder till osäkerhet hos intervjupersonerna: en osäkerhet inför hur man ska bete sig när man möter människor i skogen eller huruvida man ska använda plasthandskar i mataffären eller ej. Ifrågasättandet uttrycks även som en ambivalens eller ovisshet kring den svenska strategin, ofta i samband med att intervjupersonerna också uttrycker sitt stöd för denna. Uttryck som ”Bara framtiden kan visa oss om vi gör detta rätt” och ”Det kan lika gärna gå åt helvete” belyser den ovisshet som karaktäriserar hela pandemin, på såväl samhälls- som individnivå.

Det faktum att intervjupersonerna lutar sig mot den svenska strategin när de navigerar och skapar mening kring den nya coronavardagen illustrerar något mer är ”bara” tilltro och lydnad. Det illustrerar även människors behov av att förstå risker i en samhällelig och kulturell kontext (jfr Tulloch & Lupton 2003). När vi sitter isolerade i våra hem och försöker förstå vad denna nya vardag kräver av oss, så tycks det finnas ett behov av att relatera den egna förståelsen till något socialt, något gemensamt. Detta gemensamma utgörs till stor del av den svenska strategin.

Intervjupersonernas meningsskapande kring coronavardagens osäkerheter illustrerar även det som Zinn (2008) har benämnt som mittemellan-strategier. Snarare än att pendla mittemellan rationalitet och irrationalitet så pendlar intervjupersonerna mellan tilltro och ambivalens i sitt hanterande av osäkerhet. De uttrycker en stark tilltro till den svenska strategin, samtidigt som de ifrågasätter denna tilltro. Detta illustrerar i sin tur det reflexiva självmedvetande som har ansetts präglade moderniteten i stort och risksamhället än mer specifikt (Giddens 1999[1991]; Beck 2000[1986]). Intervjupersonerna förhåller sig inte bara reflexivt till den svenska strategin utan kanske än mer

så till sitt eget tillämpande av denna strategi, när de reflekterar kring hur de på bästa sätt skall göra vardag av gällande rekommendationer och restriktioner. Här blir det också tydligt hur den svenska strategin inte enbart utgår från en respekt för individens frihet utan kanske ännu mer från en föreställning om den ansvarstagande och lojale medborgaren som är villig att underkasta sig myndigheters råd och rekommendationer. Utan tvekan placerar den svenska strategin stora förväntningar om ansvarstagande på sina medborgare, ett ansvarstagande som också tycks genererar känslor av osäkerhet kring huruvida rekommendationerna följs på rätt sätt eller ej.

Avslutande diskussion

Den här artikeln har på olika sätt belyst hur människors meningsskapande kring den svenska strategin relaterar till Becks beskrivningar om människors riskmedvetenhet samt relationen mellan allmänheten och samhällets riskexperter. Resultaten visar att intervjupersonerna hyser en stor tilltro till den svenska strategin, och också hyllar det som de ser som denna strategis vetenskapliga grund, samtidigt som de uttrycker osäkerhet och ambivalens inför hur de ska omsätta denna strategi i vardagen. Coronapandemin, och den svenska strategin för att bemöta denna, relaterar dock till Becks risksamhälle på långt fler sätt än vad som har berörts i den här artikeln. Så som redan påpekats av bland annat Giritli-Nygren och Olofsson (2020) så illustrerar den svenska strategin även risksamhällets tendenser till individualisering och ansvarsförskjutningar genom att ansvaret för att förhindra smittspridning framför allt läggs på enskilda individer. Coronapandemin och dess konsekvenser ger också anledning att rikta kritik mot Becks teorier. Om det är något vi redan nu kan se så är det att pandemin drabbar oss *olika*. Vi står inte, som Beck menar, jämlika och klasslösa inför risksamhället risker – såväl nationellt som internationellt har det blivit plågsamt tydligt hur människors förmåga att hantera pandemin skiljer sig åt, framför allt på grund av deras skillnader i ekonomiska resurser. Sådana olikheter har inte berörts i den här artikeln vilket kanske främst kan förklaras av att intervjustudiens urval är relativt homogent och privilegierat.

Mot bakgrund av den svenska strategins särprägel och uppmärksamhet så bidrar denna artikel med ny och relevant empirisk kunskap om hur människor skapar mening, och upplever osäkerheter, kring strategin i sin vardag. På så vis synliggör artikeln även den kunskap som *inte* har format den svenska strategin, nämligen en fördjupad förståelse för de svårigheter som finns för medborgare att omsätta rekommendationerna i vardagslivet, liksom den osäkerhet som detta innefattar. Inledningsvis nämndes att den svenska strategin återspeglar hur svenska myndigheter traditionellt sett har uppmuntrat sina medborgare att genom självstyrning vidta krisförebyggande åtgärder i sina privatliv. Med detta sagt så särskiljer sig även den svenska coronastrategin från tidigare krisberedskapskampanjer. Den skiljer sig inte enbart genom situationens allvar och omfattande konsekvenser utan även genom det tillstånd av total osäkerhet som karakteriserar detta nya virus och hur det ska bemötas. Vad resultaten i den här artikeln belyser är således självstyrning i ett tillstånd karakteriserat av osäkerhet, där

det fortfarande finns relativt lite forskning om virusets karaktär och där råd och rekommendationer förändras kontinuerligt, och vilka konsekvenser detta för med sig.

Avslutningsvis vill jag lyfta vikten av att förstå den här artikels resultat och analys i ljuset av intervjustudiens urval. För det första är antalet intervjupersoner (åtta) relativt få. Även om intervjupersonernas berättelser utgör ett rikt och mångfacetterat empiriskt material så är det berättelser från ett mindre antal personer vilket så klart får betydelse för vilka slags generaliseringar som blir möjliga att göra. Det blir med andra ord svårt att generalisera den här studiens resultat till svenskar, eller till och med stockholmare, i allmänhet. Resultaten bör även förstås mot bakgrund av de personer som ingår i studien, vilka kan sägas representera en vit, medelålders medelklass i storstaden. Flera aspekter av resultatet illustrerar även att det rör sig om ett privilegierat urval, och flera intervjupersoner uttrycker också en medvetenhet över sina egna privilegier. Att intervjupersonerna har tillgång till egna fordon och därmed kan *välja* bort kollektiva transportmedel, att (nästan) alla har möjlighet att arbeta hemifrån och att de allra flesta *inte* tillhör en riskgrupp präglar såklart deras upplevelser av coronavardagen och den svenska strategin. Hade intervjustudien i stället inkluderat personer som är beroende av kollektivtrafik, som fått en ökad arbetsbelastning till följd av pandemin eller som hamnat i en svår ekonomisk situation till följd av permittering så hade resultatet sannolikt sett annorlunda ut, både vad gäller upplevelser av coronavardagen och tilltron till den svenska strategin.

Här finns det intressanta likheter med den riskperceptionsforskning som har studerat människors upplevelser av risk och trygghet i relation till privilegierade och icke-privilegierade positioner. Utifrån en nordamerikansk kontext har Finucane, Slovic, Mertz med flera (2000) konstaterat en så kallad vit man-effekt (*white male effect*) i studier av människors riskperceptioner. Denna effekt kan sammanfattas med att vita män som är höginkomsttagare konsekvent skattar risker som lägre och den egna upplevda tryggheten som högre än vad andra grupper i samhället gör. Såväl kön och klass som etnicitet har alltså en grundläggande betydelse för hur människor uppfattar risker. Finucane och hennes medförfattare (2000) förklarar dessa skillnader bland annat mot bakgrund av att det framförallt är vita, kapitalstarka män som innehar samhällets maktpositioner – vilket stärker denna grups känsla av trygghet och möjlighet att kontrollera olika slags osäkerheter. I en motsvarande studie i Sverige konstaterar Olofsson och Rashid (2011) att skillnaderna mellan mäns och kvinnors riskperceptioner inte är lika omfattande som i Finucane med fleras nordamerikanska studie; det är däremot skillnaderna mellan svenskfödda och icke svenskfödda respondenter. Utifrån en svensk kontext blir det med andra ord möjligt att konstatera en ”vit effekt” snarare än en vit man-effekt när det gäller hur människor upplever risk och trygghet, vilket Olofsson och Rashid (2011) förklarar mot bakgrund av att den svenska jämlikheten har nått längre i fråga om kön än i fråga om etnicitet. Resultaten i den här artikeln kan till viss del sägas återspegla dessa båda studier kring vit (man)-effekter genom att intervjupersonernas trygga position i samhället (med avseende på till exempel yrke, bostad och inkomst) avspeglar sig i hur de upplever den nya coronavardagen och dess osäkerheter. I intervjuaterialet

tycks det inte heller finnas några avsevärda skillnader i dessa upplevelser mellan män och kvinnor, vilket kan sägas avspegla den svenska ”vit-effekten” som Olofsson och Rashid (2011) identifierat i sin studie. Avslutningsvis vill jag även understryka att intervjuerna till den här studien gjordes under april–maj 2020, under en period då tilltron till den svenska strategin och Folkhälsomyndigheten var rekordhög. Detta är något som har förändrats över tid och skulle intervjuerna göras i dag är det högst sannolikt att såväl meningsskapandet kring, som tilltron till, den svenska strategin hade sett annorlunda ut.

Referenser

- Alaszewki, A. & K. Coxon (2009) ”Uncertainty in everyday life. Risk, worry and trust”, *Health, Risk & Society* 11 (3):201–207. <https://doi.org/10.1080/13698570902906454>
- Beck, U. (2000[1986]) *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Brown, P., G. Moerman & C. Bröer (2019) ”Interviews as a means of exploring risk lifeworlds. Excavating the roots of everyday meanings, experiences and practices”, 205–231 i A. Olofsson & J.O. Zinn (red.) *Researching risk and uncertainty. Methodologies, methods and research strategies*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95852-1_9
- Enander, A. (2016) ”Varför bryr man sig? Drivkrafter för riskreducering och katastrofberedskap”, 365–384 i S. Baez Ullberg & P. Becker (red.) *Katastrofriskreducering. Perspektiv, praktik och potential*. Lund: Studentlitteratur.
- Elliot, A. (2002) ”Beck’s sociology of risk. A critical assessment”, *Sociology* 36 (2):293–315. <https://doi.org/10.1177%2F0038038502036002004>
- Finucane, M.L., P. Slovic, C.K. Mertz, J. Flynn & T.A. Satterfield (2000) ”Gender, race and perceived risk. The ’white male’ effect”, *Health, Risk & Society* 2 (2):159–172. <https://doi.org/10.1080/713670162>
- Giddens, A. (1999[1991]) *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Giritli-Nygren, K. & A. Olofsson (2020) ”Managing the Covid-19 pandemic through individual responsibility. The consequences of a world risk society and enhanced ethopolitics”, *Journal of Risk Research* 23 (7–8):1031–1035. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1756382>
- Heidenström, N. & L. Kvarnlöf (2018) ”Coping with blackouts. A practice theory approach to household preparedness”, *Journal of Contingencies and Crisis Management* 26 (2):272–282. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12191>
- Henwood, K. (2019) ”Investigating risk. Methodological insights from interpretive social science and sustainable energy transitions research”, 129–153 i A. Olofsson & J.O. Zinn (red.) *Researching risk and uncertainty. Methodologies, methods and research strategies*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95852-1_6
- Henwood, K., N. Pidgeon, S. Sparre, P. Simmons & N. Smith (2009) ”Risk, fra-

- ming and everyday life. Epistemological and methodological reflections from three socio-cultural projects”, *Health, Risk & Society* 10 (5):421–438. <https://doi.org/10.1080/13698570802381451>
- Kvarnlöf, L. & E. Wall (2020) ”Stories of the storm. The interconnection between risk management strategies and everyday experiences of rurality”, *Journal of Risk Research*. Nätpublicering. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1789694>
- Kvarnlöf, L. & E. Montelius (2020a) ”Militariseringen av Coronapandemin”, *Dagens Arena*, 31 mars 2020.
- Kvarnlöf, L. & E. Montelius (2020b) ”Den kvinnliga hemberedskapen. Genus och ansvar i krisberedskapskampanjer”, 143–176 i J. Hobbins, A. Sjöstedt & E. Danielsson (red.) *Genus, risk och kris*. Lund: Studentlitteratur.
- Lupton, D. & J. Tulloch (2001) ”Border crossing. Narratives of movement, 'home' and risk”, *Sociological Research Online* 5 (4):26–36. <https://doi.org/10.5153%2Fsr.547>
- Lupton, D. & J. Tulloch (2002) ”'Risk is part of your life'. Risk epistemologies among a group of Australians”, *Sociology* 36 (2):317–334. <https://doi.org/10.1177%2F0038038502036002005>
- Lupton, D. (2013) *Risk*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203070161>
- Mishler, E.G. (1986) *Research interviewing. Context and narrative*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mythen, G. (2005) ”Employment, individualization and insecurity. Rethinking the risk society perspective”, *The Sociological Review* 53 (1):129–149. <https://doi.org/10.1111%2Fj.1467-954X.2005.00506.x>
- MSB (2020) ”Hemberedskap 2020. Allmänhetens syn på hemberedskap och eget ansvar under pandemin”. Publikation nr 1578. <https://www.msb.se/contentassets/7674bc5a867143e2825b7a55b8d07fd7/rapport-hemberedskap-2020-slutversion-msb.pdf> (hämtningsdatum 12 oktober 2020)
- Olofsson, A. & S. Rashid (2011) ”The white (male) effect and risk perception. Can equality make a difference?”, *Risk Analysis* 31 (6):1016–1032. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2010.01566.x>
- Ricœur, P. (1988) *Time and narrative*. Band 3. Chicago: Chicago University Press.
- SIFO (2020) ”Allmänhetens tillit, tankar och beteende under Coronakrisen”, https://www.kantarsifo.se/sites/default/files/reports/documents/allmanhetens_tillit_tankar_och_beteende_under_coronakrisen_8_maj_2020_kantarsifo.pdf (hämtningsdatum 25 augusti 2020).
- Tulloch, J. & D. Lupton (2003) *Risk and everyday Life*. London: Sage Publications. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446216392>
- Wall, E. & A. Olofsson (2008) ”Young people making sense of risk. How meanings of risk are materialized within the social context of everyday life”, *Young – Nordic Journal of Youth Research* 16 (4):431–448. <https://doi.org/10.1177%2F110330880801600405>
- Zinn, J.O. (2008) ”Heading into the unknown. Everyday strategies for managing risk and uncertainty”, *Health, Risk & Society* 10 (5):439–450. <https://doi.org/10.1080/13698570802380891>

Zinn, J.O. (2016) "'In-between' and other reasonable ways to deal with risk and uncertainty. A review article", *Health, Risk & Society* 18 (7–8):348–366. <https://doi.org/10.1080/13698575.2016.1269879>

Författarpresentation

Linda Kvarnlöf är lektor i sociologi vid Mittuniversitetet och verksam som forskare vid Mittuniversitetets risk- och krisforskningscentrum (RCR). Hennes forskning kretsar kring olika aspekter av civilsamhälle och krishantering, där hon bland annat har studerat hushålls krisberedskap och frivillighet i samband med större kriser såsom skogsbränderna sommaren 2018.

Kontaktuppgifter

Linda Kvarnlöf
Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap
Kunskapens väg 8, hus P, 831 25 Östersund
linda.kvarnlof@miun.se